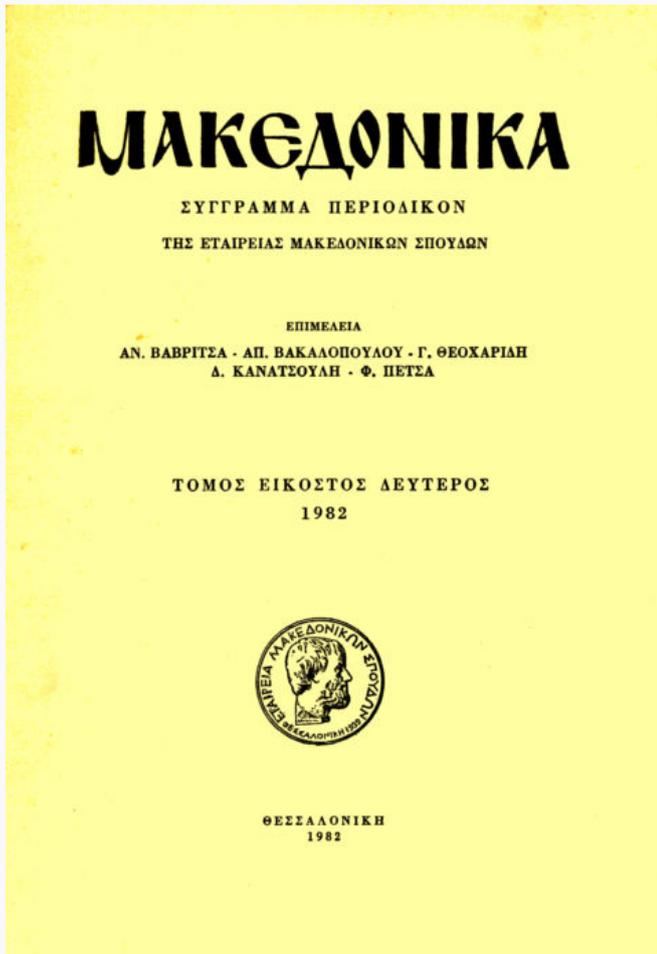

Μακεδονικά

Τόμ. 22, Αρ. 1 (1982)

Νέες ειδήσεις για τους κλεφταρματολούς του Ολύμπου και των Χασίων τον Μάιο του 1808

Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.521](https://doi.org/10.12681/makedonika.521)

Copyright © 2014, Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βακαλόπουλος Α. Ε. (1982). Νέες ειδήσεις για τους κλεφταρματολούς του Ολύμπου και των Χασίων τον Μάιο του 1808. *Μακεδονικά*, 22(1), 205–213. <https://doi.org/10.12681/makedonika.521>

ΝΕΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΛΕΦΤΑΡΜΑΤΟΛΟΥΣ
ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΧΑΣΙΩΝ ΤΟΝ ΜΑΪΟ ΤΟΥ 1808

1. Σὲ δημοσίευσμά του στὴ «Μακεδονικὴ Ζωή» τεύχ. 187 (Δεκέμβριος 1981) μὲ τὸν τίτλο «Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Λαζαίων ὑπὸ τὸν Νικοτσάρα κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης» ὁ ἀγαπητὸς φίλος Νέστορας Καμαριανός, ποὺ τόσο πρόωρα χάθηκε γιὰ τὴν οἰκογένειά του καὶ γιὰ τὴν ἐπιστήμη, χρησιμοποιοῦντας τὶς πληροφορίες δύο ἐπιστολῶν, τῆς 8 Μαΐου καὶ τῆς 17 Μαΐου 1808, τοῦ Σερραίου Στεφάνου Χριστοδούλου πρὸς τὸν φίλο του μεγαλέμπορο Ἡπειρώτη Χατζή Γιαννοῦση Κώνστα Πέτρου, τὸν ἐγκαταστημένο στὴν Κραγιόβα τῆς Βλαχίας καὶ διψασμένο γιὰ νὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, προσπαθεῖ ν' ἀποδείξει ὅτι ὁ περίφημος κλεφταρματολὸς καὶ καταδρομέας Νικοτσάρας δὲν εἶχε σκοτωθεῖ στὶς ἀρχὲς Ἰουλίου 1807, ὅπως εἶχα ὑποστηρίξει ἐγὼ στὴ μελέτη μου «Νέα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἀπήχηση τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων τῶν Σέρβων στοὺς Ἕλληνες καὶ γιὰ τὴ συμμετοχὴ τους σ' αὐτέες», δημοσιευμένη στὰ «Μακεδονικά» 7 (1966) 268-274, ἀλλὰ ὅτι ζοῦσε καὶ δροῦσε μὲ στολίσκο καὶ τὸν ἐπόμενο χρόνο, 1808, στὸν Θερμαϊκὸ κόλπο. Ἐπίσης ὁ ἴδιος διαφωνεῖ καὶ πρὸς ἄλλες ἀπόψεις τοῦ Τ. Κανδηλάρου¹ καὶ τοῦ Ι. Βασδραβέλλη² (ὁ ὁποῖος εἶναι πιθανὸν ὅτι εἶχε διαβάσει τὴ δοσμένη πρὸς δημοσίευση στὰ «Μακεδονικά» μελέτη μου) ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸ τῆς ἡμερομηνίας τοῦ θανάτου τοῦ Νικοτσάρα.

Κατ' ἀρχὴν ἄς σημειώσω ὅτι ὁ Καμαριανός δὲν εἶχε ὑπόψη του τὴν παραπάνω μνημονευμένη εἰδικὴ μελέτη μου, ὅπου συζητῶ καὶ ἀποσαφηνίζω τὰ γεγονότα τοῦ θανάτου τοῦ Νικοτσάρα, ἀλλὰ μόνο τὰ τελικὰ πορίσματα της, ποὺ παραθέτω τόσο στὸ ἔργο μου «Ἱστορία τῆς Μακεδονίας», Θεσσαλονίκη 1968, σ. 527-529, ὅσο καὶ στὴν «Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ», Θεσσαλονίκη 1973, τ. 4, σ. 719-722. Ἐπομένως δὲν εἶχε ὑπόψη του τὰ ἐπιχειρήματά μου ποὺ με ὄθησαν νὰ δεχθῶ ὅτι ὁ ἥρωϊκὸς καταδρομέας εἶχε πεθάνει στὶς ἀρχὲς Ἰουλίου 1807.

Καὶ τώρα ἄς ἰδοῦμε τὰ ἱστορικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὶς παραπάνω δύο

1. Τ. Κανδηλάρου, Ὁ ἀρματολισμὸς τῆς Πελοποννήσου 1500-1821, Ἀθῆνα 1924, σ. 372.

2. Ι. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἔκδ. Γ', Θεσσαλονίκη 1967, σ. 45.

ἐπιστολὲς τοῦ Σερραίου Στεφάνου Χριστοδούλου, τοῦ Μαΐου 1808, γιὰ νὰ προβοῦμε ἐπειτα στὴν κριτικὴ ἐξέταση τῶν μαρτυριῶν του. Τὸ πρῶτο ἀπόσπασμα ἀναφέρεται σὲ γεγονότα ποὺ συμβαίνουν στὸν χῶρο τῆς Μακεδονίας, πρὸ πάντων στὰ παράλια τῆς καὶ στὴ χερσόνησο τῆς Κασσάνδρας, ἐνῶ τὸ δεύτερο σὲ ὅσα σημειώνονται σὲ ὅλη τὴν ἑκτασι, ἀπὸ τὸ Μέτσοβο καὶ τὴ Λαμία (Ζητούνι) ὡς τὸν Ὀλυμπο καὶ τὴ Θεσσαλονίκη. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ κείμενα προσφέρουν ἐνδιαφέρουσες μαρτυρίες, ἀλλὰ ὁ Καμαριανός, μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ ἔλλειψη τῶν ἀναγκαίων πηγῶν καὶ βοθημάτων, δὲν μπόρεσε, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, νὰ τις ἐντοπίσει μέσα στὰ ἱστορούμενα γεγονότα καὶ νὰ τις ἐκμεταλλευθεῖ μὲ πληρότητα καὶ ἀκρίβεια. Στὸ πρῶτο του γράμμα μὲ ἡμερομηνία 8 Μαΐου γράφει ὁ Στέφανος Χριστοδούλου τὰ ἑξῆς: «Ἐχθὲς ἦλθε πεζὸς (στὶς Σέρρες) ἀπὸ Ζαγῶρι, ὁ ὁποῖος ἐδιηγήθη ὅτι ὄλοι ὑγιαίνουν, ὁ ἀθέντης τοῦ τόπου ὄλου εἰς ἐτοιμασίαν εὑρίσκεται κατὰ τὴν συνθήειάν του, ὁ ὁποῖος νῦν διατρίβη ὁμοῦ μὲ στρατεύμα του εἰς Πρέβεζαν. Πρὸς τούτοις μᾶς ἐδιηγήθη ὅτι κλέπτεις διέμεναν ὄλοι ἐνωμένοι εἰς τὰ συνηθισμένα μέρη των. Ὁ Τουρκικὸς στόλος καὶ ὁ Ἄλῃ Πασᾶς μὲ 24 καράβια ἐκλείσαν τὸ πόρτον τῶν Σερρῶν, καὶ Θεσσαλονίκης, ἔπιασαν 10 καράβια κατ' αὐτάς, ἔκασαν δύο κονιαροχώρια εἰς τὸ μέρος τῆς Ἐπανομῆς καὶ καθ' ὄλου νὰ εἰπῶ ἐξουσίασαν καὶ τὴν Κασάνδρειαν. Ἐπάτισαν νὰ τοὺς κτυπήσουν, μιὰ βακατέλα ἀπὸ Θεσσαλονικιοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἐτοιμάζομε τὰ αὐτεῖα μας νὰ ἀκούσωμεν τὸν ἐπόμενον. Ὁ σκοπὸς αὐτῶν εἶναι μεγάλος καὶ ὁ Κύριος νὰ τοὺς ἐνδυναμώσῃ, ὅπου νὰ τὸ εὐγάλουν πέραν».

Ὅπως βλέπουμε, στὸ ἱστορικὸ αὐτὸ κείμενο δὲν γίνεται πούθεν ἀ λόγος οὔτε γιὰ τοὺς Λαζαίους οὔτε γιὰ τὸν Νικοτσάρα, ἀλλὰ γιὰ τὸν Ἄλῃ πασά ποὺ μένει μὲ τὸ στρατεύμα του στὴν Πρέβεζα καὶ ὅτι οἱ «κλέπτεις» (κλέφτες) μένουν σὲ ἀναμονὴ στοὺς συνηθισμένους τῶν τόπους· ἀκόμη ὁ τουρκικὸς στόλος, μὲ τὸν ὁποῖο συμπράττει καὶ ὁ Ἄλῃ πασᾶς, συνολικὰ 24 καράβια, ἔχουν ἀποκλείσει τὸν Θερμαϊκὸ καὶ τὸ Τσάγεζι, ὅτι ἔπιασαν 10 πειρατικὰ καράβια, ἔκασαν δύο τουρκοχώρια πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἐπανομῆς, ὅτι κατέλαβαν τὴν Κασσάνδρεια καὶ ὅτι ἐτοιμάζουν νὰ δώσουν ἓνα σκληρὸ χτύπημα στοὺς κλεφτοπειρατές. Ὑστερ' ἀπὸ αὐτὰ ἀπορεῖ κανεὶς πῶς ὁ Καμαριανὸς ἔβαλε στὸ ἄρθρο του τὸν παραπάνω τίτλο «Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Λαζαίων ὑπὸ τὸν Νικοτσάρα κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης» στὰ 1808, σὲ ἐποχὴ ποὺ ὁ Νικοτσάρας ἦταν ἀπὸ μῆνες νεκρός. Καὶ ἔπесе σ' αὐτὸ τὸ σφάλμα, γιὰ δὲν εἶχε ὑπόψη τὴν παραπάνω, ὅπως εἶπα, ἐρευνητικὴ μου μελέτη στὰ «Μακεδονικά», τ. 7 (1966) 268-274, ὅπου παρουσιάζω ἐπιστολὴ ἀπὸ 10 Ἰουλίου 1807 τριῶν καπετάνιων, ἐπιτρόπων, τοῦ «μακαρίτου» Νικοτσάρα πρὸς τοὺς προεστοὺς τῆς Σκοπέλου, μὲ τὴν ὁποία τοὺς καλοῦν νὰ εἰδοποιήσουν τὸν ἰδιοκτήτη ἐνὸς карабию ποὺ εἶχε κατασχέσει ὁ ἀρχηγὸς τους (μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι μετέφερε τουρκικὰ ἐμπο-

ρεύματα), τὸν Ἀγγελὴ Ρεῖζη ἀπὸ τὴ Λήμνο ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὴ Λίμνη τῆς Εὐβοίας (ὅπως πιστεῦω τώρα), νὰ ἔλθει νὰ τοὺς βρεῖ, γιὰ νὰ τοὺς δώσει μερικές σχετικές ἐξηγήσεις, μὴπως τακτοποιηθεῖ τὸ ζήτημα καί τοῦ ἐπιστραφεῖ τὸ καράβι. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔγγραφο, ὑπάρχει καὶ ἄλλο ἔγγραφο, τῆς γυναικας τοῦ Νικοτσάρα, τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1807, μὲ τὸ ὅποιο ἀναθέτει στὸν Ἀναγνώστη Παπαγεωργίου, τὸν γνωστὸ ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 Ἀναγνώσταρά, νὰ παραλάβει ἀπὸ τὸν Ρῶσο ναύαρχο Σενιάβιν, ποὺ δροῦσε στὸ Αἶγαῖο, τὰ πράγματα τοῦ ἀνδρα τῆς. Ἐπομένως πρόβλημα γιὰ τὴ χρονολογία τοῦ θανάτου τοῦ Νικοτσάρα δὲν ὑπάρχει. Ὅπως ἀπέδειξα, ὁ ἥρωϊκὸς καταδρομέας εἶχε σκοτωθεῖ στίς ἀρχές Ἰουλίου 1807.

2. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλο ἱστορικὸ ἀπόσπασμα ποὺ παραθέτω ἀμέσως παρακάτω, τὸ γράμμα τῆς 17 Μαΐου 1808 τοῦ Στέφανου Χριστοδοῦλου πρὸς τὸν Χατζῆ Γιαννούση, δὲν μνημονεῖ οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε καὶ τὴ δράση τοῦ Νικοτσάρα, ὅπως μπορεῖ νὰ βεβαιωθεῖ ὁ ἀναγνώστης:

«Σὰς εἰδοποιοῦμεν ὅτι πρὸ 4 ἡμερῶν ἦλθε σαῆς¹, σταλμένος ἀπὸ πατρίδα μὲ γράμματα, ὁ ὁποῖος ἔφερε καὶ αὐτά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πληροφορηθῆτε κατὰ λεπτὰς τὰ τῆς πατρίδος. Ὁ σαῆς ἐδιηγήθη ὅτι ὁ βεζύρης ἐγύρισε εἰς Ἰωάννινα μὲ 2 χιλιάδες στρατιώτας, τὸ ἐπίλοιπον τοῦ στρατεύματος τὸ ἄφισεν εἰς τὰ παραθαλάσσια. Ὁ Μουχτάρ πασιᾶς ἐκίνησε μὲ 1500 Τούρκους καὶ 100 Ρωμαίους κατὰ τῶν κλεπτῶν καὶ εἰς αὐτὸ μένομεν προσεκτικὸι νὰ ἀκούσωμεν τὸ γενησόμενον. Οἱ κλέπται ἐσυνάχθησαν ἕως τέσσαρες χιλιάδες καὶ ἀδιακόπως συνάζονται. Λουφὲν πληρώνουν πρὸς γρ. 30 τὸν μῆνα. Ἐγέμισαν κάμποι καὶ βουνά, τῶν ἐκεῖ μερῶν, τὸ ἔζωσαν, ἀπὸ Ξητοῦνι ἕως Μέντζοβον καὶ Κατερίνην, τὸ ἐβάρεσαν φόρα, ὅπου καὶ ἂν εὐροῦν Ἀρβανίτην σταθί. Ἀρβανίτες ὅπου ἤσαν τὸ ἐπάστρεψαν. Μάλιστα ὅπου εὐρίσκονταν ἔγραψαν νὰ τοὺς εὐγάλουν ἔξω, ἀπὸ κάθε πολιτείαν καὶ ἂν δὲν τοὺς εὐγάλουν, βάζουν φωτιά καὶ τοὺς καίουν. Μέγα κακὸν τῇ ἀληθείᾳ, ὡς φαίνεται ὁ σκοπὸς τῶν εἶναι καλός, μὰ νὰ εἰδῶμεν ἂν τὸ στερεώσουν. Οἱ ἄλλοι ὅπου ἔκλισαν τὸ πόρτον Θεσσαλονίκης ἔφυγαν εἰς τὸ μέρος τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐπάϊσαν οἱ Θεσσαλονικεῖς γιανιτζάροι νὰ τοὺς κτυπήσουν καὶ λέγουν νὰ τοὺς ἐδίωξαν οἱ κλέπται κακὴν κακῶς σκοτώνοντας. Καὶ αὐτοὶ εἶναι ἀγρικημένοι μὲ τοὺς ἄλλους, μάλιστα τοὺς ἔστειλαν καὶ ἄσπρα διὰ νὰ μάσουν στρατεύμα. Αὐτὰ γίνονται ἀδελφεῖς εἰς πατρίδα καὶ ὁ Κύριος νὰ στερεώσῃ, ἐκεῖνο ὅπου ὄλος ὁ κόσμος ποθεῖ».

1. Σαῆς = ἀγγελιοφόρος.

Στὸ κείμενο αὐτό, ὅπως καὶ στὸ προηγούμενο, ἀναφέρονται ἓνα πληθὸς εἰδήσεων, ἀλλ' αὐτὲς δὲν ἔχουν καμιά σχέση μετὰ τὴν δρᾶση τοῦ Νικοτσάρα. Εἶναι ὅμως πολὺ ἐνδιαφέρουσες καὶ πράγματι—σ' αὐτὸ ἔχει ἀπόλυτο δίκαιο ὁ Καμαριανός—ὅπως ἤλπιζε, «θὰ φανοῦν χρήσιμες στοὺς ἱστορικοὺς τῆς Μακεδονίας». Ἄς ἰδοῦμε λοιπὸν τώρα σὲ ποιά γεγονότα ἀναφέρονται οἱ εἰδήσεις αὐτὲς καὶ σὲ ποιά σημεῖα προωθοῦν τὴν ἱστορικὴν ἔρευνα.

Ἄπὸ τὰ δύο αὐτὰ σημειώματα βλέπουμε ὅτι σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὸ Ἴονιο ὡς τὰ σύνορα σχεδὸν τῆς Θράκης, δηλαδὴ στὴν Ἠπειρο καὶ Μακεδονία ὑπῆρχε ἀναταραχὴ καὶ οἱ δρόμοι τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θάλασσης δὲν ἦταν καθόλου ἀσφαλεῖς, ἀκόμη καὶ ἓνα σχεδὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικοτσάρα. Ἡ ἀνασφάλεια αὕτη παρατηροῦνταν δηλαδὴ σὲ μιὰ περιοχὴ, ποῦ τὴν ἐξουσίαζε κυρίως ὁ Ἄλῃ πασσὰς τῆς Ἠπειροῦ καὶ ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ἀχρίδας καὶ Καστοριάς, προχωροῦσε πρὸς Ν. καὶ ΝΑ. ὡς τὸ χωριὸ Πύργος τῶν Γενιτσῶν καὶ ὡς τοὺς πρόποδες τοῦ Ὀλύμπου, περιλαμβάνοντας καὶ τὴν Κατερίνη¹. Ἔτσι ἐξηγεῖται—καὶ αὐτὰ εἶναι νέα στοιχεῖα—ἡ σύμπραξις τοῦ Ἄλῃ πασσὰ μετὰ 24 καράβια στὸν ἀποκλεισμὸ τοῦ κόλπου τῆς Θεσσαλονίκης, καθὼς καὶ τοῦ Ὀρφانوῦ (Στρυμονικοῦ) ἀπὸ τὸν τουρκικὸ στόλο. Ἄπὸ τὸ σημεῖο αὐτό, ὕστερ' ἀπὸ τὸ κόμμα, ἀρχίζει, φαίνεται, νέα πρότασις τοῦ κειμένου, μετὰ νοούμενον ὑποκείμενον οἱ «κλέφτες»: «ἔπιασαν 10 καράβια κατ' αὐτάς, ἔκαυσαν δύο κονιαροχώρια, εἰς τὸ μέρος τῆς Ἀπανομῆς καὶ καθ' ὅλου νὰ εἰπῶ ἐξουσίασαν καὶ τὴν Κασσάνδρειαν». Καὶ οἱ εἰδήσεις αὐτὲς εἶναι νέα προσφορὰ στὴν ἱστορικὴ ἐπιστήμη: μαθαίνουμε δηλαδὴ ὅτι οἱ Ἕλληνες κλεφτοκουρσάροι εἶχαν ἀποκλείσει τὰ δύο σημαντικὰ λιμάνια τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας, εἶχαν πιάσει 10 καράβια, εἶχαν κυριαρχήσει στὴν χερσόνησον τῆς Κασσάνδρας καὶ προχωρήσει πρὸς τὴν Ἐπανωμή, στὴ στεπῶδη περιοχὴ τῆς ὁποίας ἔκαψαν δύο τουρκοχώρια, τσιφλίκια ἀσφαλῶς μπέηδων. Μετὰ τὸ ὄνομα «Κασσάνδρεια» νομίζω ὅτι ἐννοεῖται ἡ Βάλτα καὶ ὅλη γενικὰ ἡ Κασσάνδρα καὶ ὄχι ἡ βυζαντινὴ Κασσάνδρεια στὸ λαϊκὸ τῆς χερσονήσου, ποῦ μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς πειρατείας πρέπει νὰ εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ. Πάντως ἡ χερσόνησος τῆς Κασσάνδρας μαζί μετὰ τὴν Βόρειαν Σποράδες πρέπει νὰ ὑπῆρξαν περιοχὲς τῶν Ἑλλήνων κλεφτοπειρατῶν, ὅπως ἄλλωστε μαρτυρεῖ καὶ τὸ τραγοῦδι τοῦ «Γιάννη Σταθᾶ»:

*Μαῦρο καράβι ἔπλεε στὰ μέρη τῆς Κασσάνδρας,
μαῦρα πανιά τὸ σκέπαζαν καὶ τ' οὐρανοῦ παντιέρα²*

.....

1. Βλ. Ἄπ. Ε. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 475-476, ὅπου καὶ βιβλιογραφία, ἀγγλ. μετάφρ. σ. 513.

2. Βλ. Δ. Η. Μ. Πετροπούλου, Ἑλληνικά δημοτικὰ τραγοῦδια, Ἀθήναι 1958, τ. 1, σ. 200, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

Και αυτά γίνονται την άνοιξη του 1808, χωρίς τη συνδρομή πιά των Ρώσων, εφόσον ο ναύαρχος τους στο Αίγαίο Σενιάβιν (βλ. εικ. 1) είχε πάρει διαταγή του τσάρου από τις 12 Αυγούστου 1807 να σταματήσει τις επιχειρήσεις έναντι των Τούρκων¹, αλλά ο ίδιος φαίνεται δέν έπαψε να έχει

Εικ. 1. Ο Ρώσος ναύαρχος Σενιάβιν

έπαφες με τους κλεφτοπειρατές². Έναντίον τους, όπως μᾶς λέγει το πρώτο σημείωμα του Στ. Χριστοδούλου, στάλθηκε μιᾶ «βακατέλα» επανδρωμένη

1. G. L. A r δ, 'Αλβανία και Ήπειρος κατά τὸ τέλος τοῦ 18ου-ἄρχές 19ου αἰ. (ρωσικά), Μόσχα 1963, σ. 405.

2. Βλ. Ἄ π. Ε. Β α κ α λ ο π ο ὐ λ ο υ, «Νέα στοιχεία γιὰ τὰ ἑλληνικά ἄρματολίκια καί γιὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα στὴ Θεσσαλία στὰ 1808», ΕΕΦΣΠΘ 9 (1965) 246.

μὲ Θεσσαλονικεῖς (Κουλακιώτες;) καὶ ἀπ' αὐτοὺς περιμένουν μὲ ἀγωνία οἱ Ἕλληνες νὰ μάθουν νεώτερα, γιατί ὁ σκοπὸς τῶν κλεφτοπειρατῶν εἶναι μέγας, «καὶ ὁ Κύριος νὰ τοὺς ἐνδυναμώσῃ, ὅπου νὰ τὸ εὐβάλουν πέραν».

3. Ποιῆς ἄλλες εἰδήσεις μᾶς δίνουν τὰ σημειώματα τοῦ Χριστοδοῦλου; Στὸ πρῶτο τῆς 8 Μαΐου μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Ἄλῃ πασάς ἐτοιμάζεται νὰ ἐκστρατεύσῃ, ὅτι βρίσκεται μὲ τὸ στράτευμά του στὴν Πρέβεζα καὶ ὅτι οἱ κλέφτες βρίσκονταν ὅλοι ἐνωμένοι στοὺς συνηθισμένους τῶν τόπους. Τὶς εἰδήσεις αὐτές, ποὺ δὲν προσφέρουν τίποτε οὐσιαστικό, τίς πλουτίζει μὲ ἐνδιαφέροντα, ἄγνωστα ὡς τώρα, νέα στοιχεῖα τὸ δεύτερο σημείωμα τῆς 17 Μαΐου, τὸ ὁποῖο ὁ Καμαριανὸς νομίζει ὅτι ἀναφέρεται καὶ πάλι στὸ Νικοτσάρα, ἐνῶ ἀφορᾷ ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα, ποὺ εἶχε ξεσπάσει στὴ Θεσσαλία στὶς ἀρχὲς Ἀπριλίου 1808 (προτοῦ ἀκόμη ἐπαναληφθοῦν οἱ ἐχθροπραξίες Ρωσίας καὶ Τουρκίας) καὶ στὸ ὁποῖο εἶχα ἀφιερῶσει εἰδικὴ μελέτη, δημοσιευμένη στὴν «Ἐπιστ. Ἐπετηρίδα τῆς Φιλοσ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 9 (1965) 229-251 μὲ τὸν τίτλο «Νέα στοιχεῖα γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ἀρματολίκια καὶ γιὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα στὴ Θεσσαλία στὰ 1808». Σύμφωνα τώρα μὲ τίς εἰδήσεις τοῦ Χριστοδοῦλου, ὁ Ἄλῃ πασάς ἔφυγε ἀπὸ τὴν Πρέβεζα μὲ 2.000 ἄνδρες καὶ τοὺς ὑπόλοιπους τοὺς ἄφησε στὶς ἀκτὲς τῆς Ἠπείρου γιὰ νὰ φυλάξουν τὰ παράλια, ὅπου συγκροτοῦνταν ὀξύτατα τὰ συμφέροντα τῶν μεγάλων δυνάμεων Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καὶ στὰ ὁποῖα εὐδιάκριτη ἦταν ἡ προσπάθεια τῆς τελευταίας νὰ διεισδύσει γιὰ νὰ ἀνακόψει τὴν κάθοδο τῆς Ρωσίας πρὸς τὰ νοτιότερα τμήματα τῆς Βαλκανικῆς¹. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι μὲ τὴν ἐναρξὴ τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου 1806-1812 καὶ τὴν ἐμφάνιση τοῦ ρωσικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Σενιάβιν στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες οἱ Ρῶσοι εἶχαν καταλάβει ἕνα σπουδαῖο προγεφύρωμα στὴν Ἠπειρο, τὴν Πάργα². Ἡ μετακίνηση μέρους τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἄλῃ πασᾶ ἀπὸ τὰ παράλια πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ ὀφείλεται στὴν ἀνταρσία τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα, ὑποκινημένου πιθανότατα ἀπὸ τὴ Ρωσία³ μὲσω πρακτῶρων ἀπεσταλμένων τοῦ Καραγιώργη τῆς Σερβίας, καὶ τοῦ ἑλληνικῆς καταγωγῆς συμβούλου τοῦ ρωσικοῦ κράτους Ροδοφοίνικην⁴. Καὶ οἱ τελευταῖες εἰδή-

1. Βλ. σχετικὰ στοῦ Ἄπ. Ε. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1973, τ. 4, σ. 728, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

2. Ν. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς ἐπανάστασεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833, Ἀθήναι 1939, τ. 1, σ. 59.

3. Κασομούλη, ἔ.α., τ. 1, σ. 20.

4. Ἄπ. Ε. Βακαλόπουλου, «Νέα στοιχεῖα...», ΕΕΦΣΠΘ 9 (1965) 246, 249-259. Πρβλ. καὶ τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορία, τ. 4, σ. 725-726.

σεις οί σχετικές με τή δράση τών στρατευμάτων του Ἄλῃ εἶναι ὅτι ὁ γιός του Μουχτάρ ξεκινᾷ ἐν συνεχείᾳ με 1500 Τουρκαλβανούς καί 100 «Ρωμαίους» (Ἑλληνας) ἐναντίον τών κλεφτῶν. Καί ὁ Χριστοδοῦλου σημειώνει: «καί εἰς αὐτό μένομεν προσεκτικοί νά ἀκούσωμεν τὸ γεννησόμενον». Ἐπὶ τὴν ἄλλη πλευρᾷ τών κλεφτῶν, πολὺ ἐνδιαφέροντα ὅσα ἀφηγεῖται: «ὁ ἐπαναστατικὸς στρατὸς πλησιάζει τίς 4.000, ἐνῶ ἀδιάκοπα πυκνώνουν τίς τάξεις του οἱ νεομῆτοι ποὺ πληρώνονται με 80 γρ. τὸν μῆνα, ὥστε τελικὰ νά πλημμυρίσουν ἀπὸ ὄπλοφόρους οἱ κάμποι καί τὰ βουνὰ ἀπὸ τὸ Ζητούνη ὡς τὸ Μέτσοβο καί τὴν Κατερίνη. Τὸ κίνημα παρουσιάζεται σάν μιὰ νέα φάση τοῦ κοινοῦ μετώπου Ἑλλήνων καί Τούρκων ἐναντίον τών Ἀλβανῶν, ἡ ὁποία εἶχε παρατηρηθεῖ γιὰ πρώτη φορά μετὰ τὴ συντριβὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770. Πράγματι ὁ Χριστοδοῦλου ἀναφέρει ρητὰ ὅτι ὅπου ἐπικρατοῦν οἱ ἀντάρτες ἐξοντῶνουν τοὺς Ἀρβανίτες, ἐνῶ δὲν πειράζουν Ἑλληνας καί Τούρκους· καί σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι ταμπουρωμένοι σὲ κωμοπόλεις καί χωριὰ τοὺς ἔχουν γράψει νά φύγουν, γιὰτι ἀλλιῶς θὰ βάλουν φωτιά καί θὰ τοὺς κάψουν. Παρὰ τὴν πληροφορία τοῦ Ἄγγλου περιηγητῆ καί πράκτορα-κατασκοποῦ W. Leake, ὅτι ὁ Μπλαχάβας ἄρχισε τὴν ἀνταρσία του σκοτώνοντας παντοῦ τοὺς Τούρκους¹, ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ ποὺ μνημονεύει ὁ Χριστοδοῦλου καί ποὺ τὴν ἐπιβεβαιώνει καί ὁ Ν. Κασομούλης, δίνοντάς μας ταυτόχρονα καί τὴν ἐρμηνεία τῆς κοινῆς αὐτῆς στάσεως Ἑλλήνων καί Τούρκων: ὅτι ὁ Μπλαχάβας, γιὰ νά ἀποκομίσει τοὺς ντόπιους Ὀθωμανοὺς, ὕψωσε τὴν τουρκικὴ σημαία καί ἄρχισε νά ἐξοντῶναι τοὺς Ἀλβανοὺς ποὺ ὡς συμπασάδες καί δερβεναγάδες καταπίεζαν Ἑλληνας καί Τούρκους χωρικούς. Οἱ Ἀρβανίτες εἶχαν γίνει καί πάλι πληγὴ στὴ Θεσσαλία, ὥστε καί ὁ Χριστοδοῦλου νά σημειώνει: «Μέγα κακὸν τῇ ἀληθείᾳ (ὁ φόνος τών Ἀλβανῶν), ὡς φαίνεται, ὁ σκοπὸς (τῶν ἀνταρτῶν) εἶναι καλός, μὰ νά ἰδῶμεν, ἂν τὸ στερεώσουν». Ὁ ἐπίλογος τῆς ἱστορίας τοῦ Μπλαχάβα εἶναι γνωστός: οἱ Τούρκοι μπέδες καί ἀγάδες τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας ἀρνήθηκαν νά συμμετάσχουν στὴν ἀγροτικὴ αὐτὴ ἐξέγερση, οἱ περισσότεροι χωρικοὶ ἐπίσης δὲν κινήθηκαν, ἐνῶ ὁ ἀρματολὸς τοῦ Μετσόβου Δηληγιάννης Τσάπας δὲν ἔπιασε τὰ στενὰ τοῦ τόπου καί τῶν Καλαριτῶν, ὥστε νά ἐμποδίσει τὸ πέρασμα τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἄλῃ. Καί ἔτσι ὁ Μουχτάρ πασάς με τοὺς ἄνδρες του ὄρμησε στὰ χωριὰ τῶν Τρικάλων καί στὴν Καλαμπάκα. Ἐκεῖ, ἔξω ἀπ' αὐτὴ, στὸ Καστράκι, ἐγίνε ἡ σύγκρουση με σοβαρὰς ἀπώλειες καί ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Σ' αὐτὴ νικήθηκαν οἱ κλέφτες. Ὁ Θύμιος Μπλαχάβας, ποὺ δὲν εἶχε προλάβει νά πάρει μέρος στὴ μάχη, ὑποχώρησε πρὸς τὸν Όλυμπο καί ἀπὸ ἐκεῖ, γιὰ νά μὴ βρεῖ τὸν θάνατο ἀπὸ ἀναγκι-

1. Κασομούλης, Ἐνθυμήματα, τ. 1, σ. 71, 83-84.

σμένους χωρικούς, ὅπως τὸν περασμένο χρόνο ὁ Νικοτσάρας, πέρασε στὰ γνωστά ἄσυλα Σκιάθου, Σκόπελο καὶ Σκύρο¹. Τὴν υποχώρηση τοῦ Μπλαχάβα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὀλύμπου ἐξυπακοῦει καὶ ὁ Χριστοδούλου, ὅταν γράφει ὅτι τὰ καράβια ποῦ ἀπέκλειαν τὸν Θερμαϊκὸ κὸλόπο ἔφυγαν καὶ αὐτὰ πρὸς τὸν Ὀλύμπο «οἱ ἀγροικημένοι μὲ τοὺς ἄλλους» (μὲ τὸν Μπλαχάβα ἀσφαλῶς), γιὰ νὰ στηρίξουν τοὺς κλεφταρματολοὺς ἢ καὶ σὲ περίπτωση ἀνάγκης γιὰ νὰ τοὺς παραλάβουν καὶ νὰ τοὺς μεταφέρουν στὶς Βόρειες Σποράδες. Ὁ Χριστοδούλου προσθέτει καὶ μιὰ ἀκόμη εἰδηση, ποῦ μένει νὰ ἐξακριβωθεῖ: ὅτι οἱ γενίτσαροι τῆς Θεσσαλονίκης πῆγαν νὰ τοὺς χτυπήσουν στὸν Ὀλύμπο, ἀλλὰ τοὺς ἀπέκρουσαν οἱ κλέφτες μὲ πολλὰς ἀπώλειες. Καὶ τελειώνει τὸ δεύτερο σημείωμα πρὸς τὸν Χατζῆ Γιαννούση: «Αὐτὰ γίνονται, ἀδελφέ, εἰς πατρίδα καὶ ὁ Κύριος νὰ στερεώσῃ ἐκεῖνο, ὅπου ὁ κόσμος ποθεῖ». Τί ὅμως ποθοῦσε ὁ ἑλληνισμὸς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μᾶς τὸ λέγει ὁ Νικόλαος Κασομούλης, ποῦ, μικρὸ παιδί τότε, βρισκόταν στὴν Τσαρίτσανη μέσα στὶς φλόγες τῆς ἀνταρσίας καὶ τῆς αἱματοχυσίας. «Θεαταὶ τούτων ὄλων καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ πατήρ μου ἐπασχολεῖτο μὲ τοὺς πολίτας νὰ ἐφοδιάζωνται καὶ νὰ ὀχυρώνωνται, καὶ καθ' ὃν καιρὸν 12 ἐτῶν νέος ἐδιάβαζα τὰ πρῶτα μαθήματά μου εἰς τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον... Ὅταν ἔφυγον οἱ Ἄρματαωλοὶ, καὶ ἐματαιώθη τὸ κίνημα, ἐνθυμοῦμαι τὸν πατέρα μου μὲ τινὰς φίλους του, εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀθυσμίαν, ὥστε δὲν ἤξευρον πῶς νὰ παρηγορηθοῦν»². Ἡ πικρὴ αὐτὴ γεύση ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ Μαΐου-Ιουνίου 1808 ἐπρόκειτο νὰ φύγει μόνον ὕστερ' ἀπὸ 13 χρόνια μὲ τὴν ἔκρηξη τῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821.

Τελικὰ, ὅπως βλέπουμε, ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος Νέστορας Καμαριανὸς ἔφερε στὸ φῶς ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Χατζῆ Γιαννούση Κώνστα Πέτρου, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ μελετηθεῖ συστηματικὰ, δύο ἐπιστολὰς τοῦ Στεφάνου Χριστοδούλου, τοῦ Μαΐου 1808, μὲ σύγχρονες εἰδήσεις ποῦ πραγματικὰ φάνηκαν χρήσιμες στοὺς ἱστορικοὺς τῆς Μακεδονίας, ὅπως τὸ ἐπιθυμοῦσε.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

1. Βλ. λεπτομέρειες στὴ μελέτη μου «Νέα στοιχεία...», ΕΕΦΣΠΘ 9 (1966) 247 κ.έ. Το ὁ αὐτοῦ, Ἱστορία, τ. 4, σ. 723 κ.έ.

2. Κασομούλης, Ἐνθυμήματα, τ. 1, σ. 72, ὑποσ. 7.

RÉSUMÉ

Apostolos Vacalopoulos, Nouveaux renseignements sur les klephtarmatoles d'Olympe et de Hassia en mai 1808.

Deux lettres du commerçant de Serres Stephane Christodoulou, de 8 et 17 mai 1808, à son ami Hadji Giannoussi Consta Petrou, grand commerçant établi à Krajova en Valachie, publiées par N. Camariano en décembre 1981 dans la revue «Μακεδονική Ζωή», nous donnent d'informations très intéressantes sur quelques événements dans la Grèce du Nord. La première se réfère sur l'activité des bâtiments de guerre du sultan et d'Ali pacha de Janina contre des pirates grecs qui bloquent le golfe Thermaïque et la presqu'île de Cassandra et causent des dommages aux navires de marchands étrangers et aux villages turcs de Chalcidique. Chef de la flotille pirate n'est pas Nicotsaras, comme croyait feu mon collègue, parce que celui-là était déjà tué pendant une descente à Litohoro au commencement de juillet 1808. Alors quelles étaient les bandes pirates?

Quant à cela, la deuxième lettre nous donne une réponse. Elle parle sur les mouvements révolutionnaires des Grecs en Thessalie, en Macédoine du Sud (région d'Olympe) et dans le golfe Thermaïque, qui, bien entendu, n'ont pas aucun rapport avec Nicotsaras, mais avec les opérations du capitaine de Hassia, Thymios Blachavas, ayant comme but la révolte des Grecs avec l'appui peut-être des Russes.